

Деркач К.І.

Механізми взаємодії в процесі навчання та підготовки кадрів транскордонного співробітництва: практика ЄС та України

Навчання є одним з основних інструментів при побудові ефективної системи кадрового забезпечення транскордонного співробітництва. У статті проаналізовано проекти навчання та підвищення кваліфікації кадрів, задіяних у транскордонному співробітництві, що здійснювалися у межах програм європейської інтеграції в ЄС та в Україні. Такий аналіз дасть змогу в майбутньому розробити наближену до практики систему освітнього забезпечення ТКС.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, освітні програми для транскордонних професій, EVROMOT, Кластер підвищення кваліфікації, Школа транскордонного співробітництва.

Актуальність дослідження. Транскордонне співробітництво є явищем відносно новим для України та таким, що охоплює соціально-економічні, наукові та культурні сфери регіонального розвитку. Кількість та різноманітність інтересів учасників процесу ТКС, а також постійне розширення інформаційних потоків з приводу цього питання призводить до необхідності постійного навчання, поглиблення знань, та їх обміну між дійовими особами. В свою чергу налагодження цих процесів призведе до актуалізації теоретичних досліджень, що спиратимуться на практичні потреби реальних учасників процесів співробітництва, а також сприятиме підвищенню їх кваліфікації та поглиблення знань, формування мережі інформаційної підтримки, та загальному укріпленню взаємовідносин між суб'єктами ТКС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджуючи проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширення ЄС, до питання навчання та підвищення кваліфікації зверталися у своїх працях Борщевський В., Беленький П., Луцишин Н., Толкованов В., Овчар О., Бобровська О. та інші. Проте науковці описували лише теоретичні підходи до даного питання та визначали саму необхідність навчання та обміну інформацією, як важливий чинник розвитку ТКС.

Цілі статті. Дана стаття покликана визначити практичні підходи до підготовки та навчання фахівців для транскордонного співробітництва на

прикладі конкретних реалізованих проєктів ЄС, а також розглянути українські програми, присвячені вирішенню даного питання.

Формування та розвиток відповідної системи навчання, перепідготовки та тренування транскордонним професіям складає основу кадрового забезпечення ТКС. Адже на сьогоднішній день серед управлінців усіх рівнів та сфер діяльності виникає потреба в освоєнні нових функцій та нових професійних знань, що базуватимуться на практиці програмного менеджменту, інжинірингу та управління. Одночасно виникають виклики, що пов'язані з трансформаційним процесом: визначення, легітимізація та професіоналізація. Зокрема, для місцевих кадрових повноважень, що виходять за рамки логіки «професія - діяльність – компетенція», питання професійної придатності повинні бути визначені з точки зору стану і статусу в організації.

Виклад основного матеріалу. ЄВРОМОТ – міжвідомча та асоціативна структура, головною метою якої є сприяння реалізації транскордонних проєктів, однією з цілей своєї роботи визначає навчання транскордонним професіям. Нею було розроблено ряд рекомендацій щодо формування системи підготовки та перепідготовки кадрів, що задіяні в процесі ТКС. До них належать [1]:

Рекомендація 1. Проведення подальшої роботи з аналізу професій в транскордонному контексті і розвиток кваліфікаційних схем.

Рекомендація 2. Сприяння створенню та розвитку тренінгових та консалтингових організацій, таких як "Євро - інститути". Ці структури повинні бути засновані на принципах транскордонного та міжвідомчого партнерства (державні органи, університети, торгові палати і т.д.). Їх мережі сприятимуть розвитку навчальних курсів з акцентом на конкретні або загальні потреби прикордонних територій.

Рекомендація 3. Представлення "ЄВРОМОТ" як своєрідного бренду, що засвідчує якість транскордонних навчальних курсів, і скласти регулярно оновлюваний каталог таких курсів.

Рекомендація 4. Узагальнення і перевірка процесів підготовки та перепідготовки кадрів, обґрунтованих на основі сукупності знань і методів, зокрема, шляхом капіталізації результатів програми Інтерформ.

Рекомендація 5. Мобілізація цих знання в інтересах стратегій конкурентоспроможності прикордонних територій, зокрема шляхом створення "мозкового центру".

Саме з метою поглиблення професійних навичок та розробки навчальних планів було створено проєкт Інтерформ (Європейська мережа з навчання і дослідження практик транскордонного співробітництва). Цей проєкт був здійснений під егідою Транскордонної оперативної місії в рамках європейської програми Interreg. У проєкті взяли участь міжнародні

організації: транскордонна операційна організація Mission Operationnelle Transfrontaliere (ведучий партнер) (Франція), Євро-інститут Кель/Страсбург (Німеччина), Університет Ніцци Софія Антиполіс (Франція), Університет Генуї (Італія), Міжнародний інститут зв'язку (Італія), Женевський університет (Швейцарія), університет Пау і університет Деусто (Іспанія) та уряди країн-членів Ради Європи: Франції, Німеччини, Італії, Швейцарії та Іспанії. В ході роботи в період з 01.10.2004 року по 31.03.2008 року на заходи з навчання та вдосконалення системи підготовки кадрів було витрачено 937 500 євро [2].

В рамках проекту було проаналізовано:

- Необхідність організації навчання, що відповідатиме вимогам та сучасним практикам транскордонного співробітництва, що здійснюється в межах програм Interreg.
- Потребу в організації та адаптації різних джерел навчання для різних професій та видів діяльності, що беруть участь в транскордонному співробітництві.
- Необхідність об'єднання досліджень, значна кількість яких проводиться в прикордонних територіях, з реаліями на «місцях» та конкретними проектами.

Проект переслідував ряд цілей, серед яких підвищення професіоналізму організацій та осіб, що беруть участь у транскордонному співробітництві шляхом розвитку початкових та поточних ініціатив з підготовки кадрів. А також заохочення транскордонних фахівців до обміну передовими практиками та досвідом, та налагодження зв'язків між дослідниками та організаціями на різних територіях. Серед цілей проекту важливе місце також займало прагнення формування колективного та прогресивного розвитку загальної культури ведення транскордонного співробітництва для передачі її новим членам ЄС [2].

Для досягнення цілей в рамках проекту було проведено ряд заходів, які можна об'єднати в три основні напрямки [3]:

- По-перше, ресурсна гілка була покликана створити центр документації (навчальна база для підготовки та довідкова база для досліджень) та мережу експертів (виявлення компетенцій, мережових практик і т.д.). Ще одна мета цього напрямку організувати взаємодоповнюваність навчальних сайтів, оптимізувавши спектр курсів і зміцнивши індивідуальні особливості кожного сайту.
- Виробнича гілка займалася розробкою методологічних або тематичних навчальних модулів. Нові освітні продукти, розроблені в рамках цієї структури призначені для передачі та впровадження на всіх кордонах Європи.
- Перший методологічний модуль був предметом тестування на семінарі 23-24 березня в Келі. Мета полягала в тому, щоб працювати над

підготовкою лідерів транскордонних проєктів.

- І, нарешті, гілка професіоналізації заснована на організації щорічного семінару, *Entretiens du transfrontalier* (транскордонні дискусії). Метою є підвищення професійних компетенцій у головних діючих осіб транскордонних процесів, шляхом порівняння точки зору між фахівцями-практиками в області ТКС та дослідниками.

Перший *Entretiens* відбувся в грудні 2005 року в Німці на тему економічного розвитку. Другий *Entretiens du transfrontalier* відбувається 30 листопада-1 грудня 2006 року на кордоні Франції та Німеччини, на тему професій і компетенцій у транскордонних умовах.

Серед проєктів ЄВРОМОТ у сфері підготовки транскордонних професій слід також виділити транскордонні та регіональні програми навчання для місцевих суб'єктів у сфері сталого розвитку, що були здійснені в межах програми *Interreg III A* Франція-Швейцарія. Визначені програми проводилися протягом 2002-2006 років на базі прикордонних областей Франції та Бельгії [4].

Асоціація *CIFAL Divonne TLI*, яка є французькою гілкою децентралізованої програми співробітництва ЮНІТАР (Інститут ООН з навчання та досліджень), з одного боку, і Женевський університет, з іншого боку, скооперувалися як єдиний «навчальний заклад» з метою створення та впровадження специфічного освітнього продукту, який був одногослоно підтриманий франко-жєневською владою. Програма складається з 21 заняття, сформованих на основі 21 ключового аспекту сталого розвитку. Ці зустрічі і засідання дозволили підтримувати діалог, що поступово встановлювався між місцевими виборними представниками, комунальними службами, приватним сектором, академічними інститутами і широкою громадськістю з метою визначення спільних транскордонних основ сталого розвитку.

Партнерами проєкту виступали державні структури регіону Рона-Альпи (Відділ роботи, зайнятості і професійного навчання, префектура регіону Рона-Альпи), департаменти Еїну, Верхньої Савойї, муніципальне співтовариство *Paus de Gex* та Женевська муніципальна спільнота. Осітніми партнерами були Університет Савойї та Женевський університет.

Проєкт транскордонних та регіональних програм навчання для місцевих суб'єктів у сфері сталого розвитку переслідував наступні цілі [4]:

- Забезпечення активної і відчутної участі муніципалітетів і міжгромадських структур в обговоренні рішень, що приймаються на міжнародному рівні щодо сталого розвитку.
- Визначення спільної стратегії і формування гармонійних відносин, незважаючи на численні перешкоди у характері прийняття рішень владними структурами та правовими відмінностями по обидві сторони кордону. Географічно мережі транскордонного співробітництва повинні

бути складені таким чином, що забезпечити найбільш ефективний план задоволення очікувань різноманітних партнерів щодо міцної, скоординованої та продуманої роботи.

- Підготовка відповідного суспільного мислення є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку в цілому, і кожного з 21 ключового аспекту, визначених в програмі, зокрема.
- Надання інформації та навчання, що дозволить створити, або зміцнити взаємозв'язки між різними структурами, та допоможе у підготовці державних службовців органів влади різних рівнів, які виступають у ролі координаторів співпраці між усіма існуючими секторами, пов'язаними зі стійким розвитком.

Цільовими групами проекту виступали виборні представники, місцеві чиновники, представники асоціацій, академічних інститутів, приватного сектора. У межах проекту, протягом 3 років, як було зазначено вище, відбулося 21 заняття:

- 6 занять в 2004 році на теми: сталого розвитку та транскордонних проблем, відходів та їх утилізації, енергозбереження та альтернативних джерел, транспорту, як основної передумови мобільності, управління, інструментів оцінки співробітництва.
- 8 занять в 2005 році на теми: освіти та навчання, промислового виробництва та довгострокового управління діяльністю, здоров'я та довкілля, економіки та зайнятості, транскордонних агломерацій, проблем води, взабезпечення та водозбереження, різноманітності та збереження культурної спадщини, біорізноманіття.
- 7 занять в 2006 році на теми: забруднення повітря та зміни клімату, проблем та можливостей сільського господарства, обдуманого споживання та проблем перевиробництва, міжнародного співробітництва, проблем житлового будівництва, принципів солідарності, ризиків міського та сільського планування.

Таким чином, в ході обговорення найактуальніших проблем суспільного розвитку, відбувався процес професійного розвитку учасників проекту, а також обмін досвідом та знаннями. Такий підхід дозволяє отримувати необхідні інформацію та навички в практичній роботі та у співпраці з іншими учасниками транскордонних процесів, що в свою чергу формує стійку систему взаємозв'язків на різних рівнях та у різних галузях, між учасниками ТКС, що переслідують різні інтереси.

Ще одним прикладом програм навчання та досліджень, як інструменту формування кадрового забезпечення ТКС є досвід Центру транскордонних досліджень в Ірландії [5]. Він був заснований в 1999 році, з офісами в Армі (Північна Ірландія) та Дубліні (Ірландія), та відіграє особливу роль у сфері

наукових досліджень і підготовки у транскордонному просторі. Партнерами проекту виступають Королівський університет Белфаста, Dublin City University, працівники освітньої асоціації (Північна Ірландія). Серед іншого привертає увагу п'ятиденна навчальна програма, яка об'єднує державних посадових осіб з Північної Ірландії та Республіки Ірландії, щоб дізнатися, які саме функції знаходяться під юрисдикцією тих чи інших гілок уряду, і як транскордонна співпраця може бути використана для підвищення ефективності цих функцій. Така програма, так би мовити, вводить поняття транскордонного співробітництва в повсякденні професійні обов'язки державних службовців, розширюючи та вдосконалюючи їх діяльність.

Центр досліджень транскордонного співробітництва також здійснює науково-дослідні проекти в широкому колі питань, що мають відношення до транскордонного співробітництва в Ірландії, управляє основними інформаційними онлайн-ресурсами про співпрацю на Ірландському кордоні (наприклад www.borderireland.info) і надає управлінську підтримку транскордонним мережам президентів університетів, педагогічних коледжів та просторового планування.

Зважаючи на всі описані програми та проекти, все ж найбільший внесок у навчання та підвищення кваліфікації учасників транскордонних процесів здійснила мережа Транскордонних Євроінститутів (TEIN) [6]. Утворена в 2010 році, вона об'єднує 12 партнерів з дев'яти прикордонних районів у Франції, Німеччині, Швейцарії, Австрії, Італії, Словенії, Польщі, Чехії, Данії, Бельгії, Іспанії, французькому Карибському басейні, Великобританії та Ірландії. Її основу складають факультети університетів, відділи науково-дослідних інститутів та навчальних центрів.

Люди, залучені до TEIN є реальними акторами транскордонного співробітництва. Їх робота пов'язана з навчанням і спрощенням процедури управління проектами, здійснення наставництва, навчання та консультацій для учасників транскордонного співробітництва, і проведення досліджень з питань прикордонної співпраці. У цьому сенсі TEIN можна розглядати як представляють справді підхід "знизу вгору".

В Україні також здійснюються заходи по забезпеченню необхідного рівня підготовки державних службовців та інших учасників транскордонних процесів. Прикладом такої роботи можна вважати Меморандум про співпрацю щодо підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування та, сформований на його основі, Кластер підвищення кваліфікації [7]. Меморандум було підписано 21 вересня 2011 року в Одесі директорами обласних, Кримського республіканського, Київського та Севастопольського міських центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації за участі керівництва

Національного агентства України з питань державної служби та Національної академії державного управління при Президентіві України.

Зокрема в цьому документі зазначено, що мета Меморандуму полягає в формуванні інтегрованої національної системи безперервного професійного розвитку державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, що відповідає б європейським стандартам адміністративної спроможності держави, кращим вітчизняним традиціям і вимогам європейського освітянського простору.

Кластер підвищення кваліфікації було сформовано за рекомендаціями та на базі учасників Меморандуму як мережу навчальних закладів системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих. Його метою було визначено сприяння проведенню реформ системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, забезпечення здійснення інноваційного наповнення навчального процесу та формування якісного кадрового персоналу [7].

Оцінюючи перспективи подальшої діяльності Кластеру, найбільш ефективний для нього шлях розвитку вбачається у побудові своєї роботи по прикладу системи Євроінститутів ЄС. Більшість областей України є прикордонними, і в кожній з них є вищі навчальні заклади, що мають відповідну наукову та освітню базу для створення необхідного освітнього продукту, а також для розробки системи досліджень процесів ТКС спільно з ВНЗ у межах та за межами України.

У навчанні та популяризації поняття транскордонного співробітництва значну участь беруть різноманітні громадські організації. Серед них Інститут політичної освіти, одною з програм якого є Школа транскордонного співробітництва [8]. Це щорічна школа, створена для підвищення знань активних членів громади щодо транскордонної співпраці та відкриття нових можливостей для розвитку прикордонних територій України. У рамках діяльності школи надаються знання та навички активним лідерам, переважно прикордонних з ЄС територій щодо найсучасніших знань та навиків, які допоможуть їм у реалізації конкретних ініціатив та проектів: ознайомлення з практикою транскордонного співробітництва України та країн ЄС, підготовка проектних документів, володіння спеціалізованими інформаційними ресурсами. Цільовими групами проекту виступають: органи місцевої влади, які відповідають за міжнародну співпрацю, депутати місцевих рад, представники місцевих партійних організацій, представники інших організацій громадянського суспільства, менеджери діючих міжнародних проектів.

Ще одна неурядова громадська організація – Інститут транскордонного

співробітництва, має за мету [9]:

- дослідження природи та тенденцій розвитку транскордонних процесів;
- аналіз геополітичної динаміки, пов'язаної з новітніми змінами європейських кордонів;
- розбудову та оптимізацію функціонування моделі транскордонної системи "Схід-Захід Європи" через здійснення довгострокового моніторингу її основних параметрів;
- розробку практичних рекомендацій суб'єктам державного управління та інститутам громадянського суспільства для досягнення найбільшої відкритості та безпеки нового Східного кордону Європейського Союзу, розвитку масштабного та ефективного транскордонного співробітництва.

Висновки. Загалом в Україні зростає кількість спеціалізованих програм та навчальних продуктів, присвячених питанням транскордонного співробітництва. Оглядаючись на західні практики тренування та підвищення кваліфікації, виникає необхідність об'єднання поодиноких, розрізаних поки що українських освітніх проектів у єдину систему, що зв'язала би між собою ініціативи уряду, освітніх установ, громадських організацій. В подальших дослідженнях хотілося б звернути увагу на освітні програми ВНЗ по темі ТКС, що пропонуються сьогодні в Україні, адже саме вони становлять основу кваліфікаційного рівня професіоналів, що задіяні в транскордонних процесах.

Список використаних джерел:

1. Training in cross-border professions [Електронний ресурс] // EUROMOT Resource centre. – Режим доступу: <http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/>
2. European network for training and research into cross-border practices [Електронний ресурс] // INTERACT European Union. – Режим доступу: <http://www.interact-eu.net/projects/interform/123/581>
3. Interform, European network for training and research into cross-border practices [Електронний ресурс] // EUROMOT Projects. – Режим доступу: http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/detail_projet.php?idprojet=199
4. Cross-border and regional training programme for local actors on sustainable development [Електронний ресурс] // EUROMOT Projects. – Режим доступу: http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/detail_projet.php?idprojet=93
5. Cross-Border Training and Research in Ireland: The experience of the Centre for Cross Border Studies [Електронний ресурс] // EUROMOT Projects. – Режим доступу: http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/detail_projet.php?idprojet=253

6. What is TEIN? [Електронний ресурс] // Transfrontier Euro-Institut Network. – Режим доступу: <http://www.transfrontier.eu/>
7. Толкованов В.В., Кластери в системі підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування: довідник / [Толкованов В.В., Канавець М.В., Савонюк Р.Ю., Сидоров В.М.]; під ред. В.В. Толкованова. – Київ – Сімферополь, 2012. – 248. с.
8. III Школа транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] // Ресурсний центр Гурт. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/news/trainings/14273/>
9. Про нас. Інститут транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] // Ресурс Інституту транскордонного співробітництва. – Режим доступу: <http://www.instc.net/uk/aboutua>

Деркач Е.І.

**Механизмы взаимодействия в процессе обучения и
подготовки кадров трансграничного сотрудничества:
практика ЕС и Украины**

Обучение является одним из основных инструментов при построении эффективной системы кадрового обеспечения трансграничного сотрудничества. В статье проанализированы проекты обучения и повышения квалификации кадров, задействованных в трансграничном сотрудничестве, осуществлявшихся в рамках программ европейской интеграции в ЕС и Украине. Такой анализ позволит в будущем разработать приближенную к практике систему образовательного обеспечения ТКС.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, образовательные программы для трансграничных профессий, EVROMOT, Кластер повышения квалификации, Школа трансграничного сотрудничества.

Derkach K.I.

**Mechanisms of interaction in the learning process and
personnel training in cross-border cooperation: practice of the
EU and Ukraine**

Education is a basic tool in constructing efficient staffing CBC. The article analyzes the projects of training and skills development involved in cross-border cooperation, carried out in the framework of European integration in the EU and Ukraine. Such analysis will help in the future to develop close to the practice of TCS Education System.

Keywords: cross-border cooperation, educational programs for cross-border trades, EVROMOT, cluster training, School CBC.